

سرچشمه‌های نور

فرازهایی از زندگانی

امام رضا علیه السلام

مؤلف:

گروه محققین مؤسسه البلاغ

به اهتمام:

مسلم صاحبی

شرکت چاپ و نشر بین الملل

عنوان و نام پدیدآور: سرچشمه‌های نور: فرازهایی از زندگانی امام رضا علیه‌السلام / تألیف:

گروه محققین موسسه البلاغ؛ مترجم: مسلم صاحبی.

مشخصات نشر: تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین‌الملل ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: ۱۹۲ ص.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۰۴-۵۸۴-۵

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

موضوع: علی بن موسی(ع)، امام هشتم، ۲۰۳ - ۲۱۵۳ ق

شناسه افزوده: صاحبی، مسلم، ۱۳۳۲ - ، مترجم

شناسه افزوده: سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین‌الملل

شناسه افزوده: مؤسسه البلاغ

رده‌بندی کنگره: BP ۴۷/س ۴ ۱۳۹۱

رده‌بندی دیوبندی: ۲۹۷/۹۵۷

شماره کتابشناسی ملی: ۳۰۸۸۰۶

شرکت چاپ و نشر بین‌الملل

نام کتاب: سرچشمه‌های نور (فرازهایی از

زندگانی امام رضا علیه‌السلام)

مؤلف: موسسه البلاغ

به اهتمام: مسلم صاحبی

نوبت چاپ: اول - بهار ۱۳۹۲

لیتوگرافی: الوان

چاپ و صحافی: ایمان

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

قیمت: ۵۸۰۰۰ ریال

طراح جلد: محمدرضا نبوی

مسئول تولید: شریف شایسته

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۰۴-۵۸۴-۵

دفتر مرکزی:

تهران، میدان استقلال، سعدی

جنوبی، پلاک ۲، طبقه سوم

تلفن: ۳۳۹۲۲۹۵۹ - ۲۱

نمابر: ۳۳۱۱۸۶-۲

فروشگاه مرکزی:

میدان فلسطین، ضلع شمال

شرق، پلاک ۴ و ۵

تلفن: ۸۸۹۲۱۹۸۰ - ۲۱

نمابر: ۸۸۹-۲۸۴۳

Email: intpub@intpub.ir

www.intpub.ir

همه‌ی حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه‌برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره‌ی کامپیوتری اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، اقتباس در گیومه در مستندنویسی و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست

۷.....	مقدمه
۱۱.....	سخن ناشر
۱۷.....	فصل اول: امام رضا <small>علیه السلام</small>
۲۳.....	فصل دوم: تولد، نشو و نما و حضرت
۲۷.....	فصل سوم: امامت آن حضرت
۲۹.....	مرام واقفی و علت پیدایش آن
۴۱.....	فصل چهارم: زهد و زندگی ساده امام رضا <small>علیه السلام</small>
۴۵.....	فصل پنجم: اخلاق امام رضا <small>علیه السلام</small>
۵۳.....	فصل ششم: عبادت حضرت رضا <small>علیه السلام</small>
۶۳.....	فصل هفتم: امام رضا <small>علیه السلام</small> ، دانشمند آل محمد <small>صلی الله علیه و آله</small>
۷۳.....	فعالیت علمی و مکاتب فکری در روزگار امام رضا <small>علیه السلام</small>
۷۷.....	فصل هشتم: شمه‌ای از ارشادات امام رضا <small>علیه السلام</small>
۷۷.....	الف - توحید
۸۱.....	ب - انسان، میان جبر و اختیار
۸۵.....	ج - مفهوم امامت و سیاست
۸۹.....	د - اخلاق، تربیت و رهنمود
۹۷.....	فصل نهم: وضعیت سیاسی - اجتماعی در حکومت بنی عباس
۹۸.....	الف - وضعیت اجتماعی
۱۰۶.....	ب - موقعیت سیاسی
۱۱۱.....	فصل دهم: جوّ عمومی و طرفداری از اهل بیت <small>علیهم السلام</small>

- فصل یازدهم: کشمکش عباسیان بر سر قدرت ۱۱۹
- نهضت‌ها و انقلاب‌های علویون ۱۲۱
- فصل دوازدهم: حرکت امام علیه السلام به سمت خراسان ۱۳۱
- فصل سیزدهم: شمه‌ای از نتایج و آثار موکب همایون رضوی علیه السلام ... ۱۳۷
- فصل چهاردهم: امام رضا علیه السلام و ولایتمهدی ۱۴۱
- فصل پانزدهم: فرمان ولایتمهدی ۱۴۹
- سخنرانی امام رضا علیه السلام در جمع مردم ۱۵۸
- فصل شانزدهم: امام رضا علیه السلام و نماز عید ۱۶۱
- فصل هفدهم: امام رضا علیه السلام و شاعران و سرایندگان ۱۶۹
- فصل هجدهم: عکس‌العین‌های ممتاز در برابر ولایتمهدی امام رضا علیه السلام ... ۱۷۵
- فصل نوزدهم: شهادت امام رضا علیه السلام ۱۷۹
- فصل بیستم: مدایح و مراثی امام رضا علیه السلام ۱۸۵
- الف - مدایح ۱۸۵
- ب - مراثی ۱۸۸
- فهرست منابع ۱۹۱

مقدمه

زندگانی رسول اکرم ﷺ و ائمه معصومین علیهم السلام، سرمایه عظیمی جهت پرورش انسان‌های نمونه و ارائه آن‌ها به عنوان الگو و سرمشق به دیگران است؛ این، درسی است که قرآن کریم با بیان: «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ...»^۱، به شاگردان مکتب خویش می‌آموزد. خداوند متعال، پس از رسول اکرم ﷺ و ائمه معصومین علیهم السلام، حضرت ابراهیم پیامبر ﷺ و پیروان او را به عنوان اسوه و الگوی زیبا و پسندیده بشریت، معرفی می‌نماید که: «قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ، فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ...»^۲؛ جلب توجه همه خدایان و آخرت‌گرایان، در یک نگرش کلی به این امر مهم، با تصریح: «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ...»^۳ از سوی قرآن کریم، تأکید دیگری بر این حقیقت به‌شمار می‌رود؛ در واقع، بخش مهمی از توفیق یک مکتب

۱. احزاب / ۲۱.

۲. منحنه / ۴.

۳. منحنه / ۶.

فکری در پرورش پیروان خود، ارائه و تثبیت الگوها و نمونه‌های مورد قبول خویش است؛ این الگو و نمونه‌ها، به‌مثابه علامت و شاخص، سمت و جهت حرکت به جانب کمال مطلوب، در بستر مکتب مورد نظر را عملاً مشخص کرده، از انحراف و سقوط رهروان و رهپویانی که به موجب طبیعت و سرشت خویش «قهرمان جو» یند، جلوگیری می‌نمایند؛ تأکید قرآن کریم بر این حقیقت، نشانه دیگری از اشراف و احاطه آن، بر خوی و سرشت «قهرمان جویانه» بشر بوده، دلیل دیگری بر این مدعا است که این کتاب انسان‌ساز، از سرچشمه «وحی» الهی تراویده است؛ تاریخ پرفراز و نشیب انسان نیز، بر این واقعیت گواهی می‌دهد؛ چه این که هیچ مقطع تاریخی از وجود قهرمانانی که الگو و سرمشق بوده‌اند و مورد ستایش و تحسین قرار گرفته‌اند، خالی نیست. حتی مکتب‌های الحادی، از نفس مؤثر و تعیین کننده «الگو» و «شاخص» و ارائه و تثبیت آن به عنوان دستاورد خود و تبلور انسان ایده‌آل در بستر خویش، غفلت نورزیده‌اند و مسأله می‌شود که مکتب سوسیالیسم هم، بر روی چهره‌هایی نظیر مارکس، لنین، چه گوارا و... به عنوان الگو، انگشت می‌گذارد؛ ما اما، مسلمانیم؛ قرآن مجید از ماست و مخاطب «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ...» در درجه اول، ما هستیم و بالاخره، این همه تأکید و اهتمام بر تبعیت از اسوه‌ها و الگوهای کامل نیز، برای ما صورت گرفته است.

با این همه، شاهدیم که چشم و گوش جامعه اسلامی، بویژه نونهالان و جوانان ما، از چیزهای دیگر ملامت است؟! تردیدی نیست که اگر در فضای عاطفی و بسیار حساس «قهرمان جویی» مسلمانان نیز خلائی

پدید آید و نمونه‌های پاک، شاخص و ارجمندی همچون محمد، علی، زهرا، حسین علیه السلام و... در آن حضور عینی، ملموس و نقش آفرین نداشته باشند، این خلاء از جای دیگری پر می‌شود و دیگران به ناروا، جایگزین این اسوه‌های برتر و بی‌نظیر بشریت می‌گردند.

راز عدم حضور این چهره‌های برجسته و تابناک و الگوهای نیکو و پسندیده، در مجامع مذهبی - اسلامی را، باید در کوتاهی و سهل‌انگاری عموم هنرمندان، در ترسیم نقش واقعی آن بزرگواران و تصویر زندگی نامه سراسر افتخارشان، جستجو کرد که مانع از تجسم ارزش‌های متعالی مکتب در وجود آنان، بسازد «نابلو» و در مرئی و منظر نسل هوادارشان است؛ خوشبختانه «موسسه دارالافتاء» به این اقدام شایسته مبادرت کرده، شرح حال و زندگی‌نامه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه معصومین علیهم السلام را به طور فشرده و مختصر و با بیانی ساده و روان به زبان عربی منتشر نموده است؛ ضرورت چنین اقدام بجا و شایسته‌ای به زبان فارسی، ما را بر آن داشت تا به ترجمه و نشر آن همت گماریم؛ باشد که مورد قبول خدای سبحان و استفاده آحاد امت اسلامی، بویژه نسل جوان و انقلابی قرار گیرد.

و من الله التوفیق

سخن ناشر

«إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً»^۱

همانا خدای متعال، چنین می‌خواهد که هرگونه رجس و ناپاکی را از شما خاندان نبوت، ببرد و شما را از هر عیب، پاک و منزّه گرداند.

گفتگو از پیشوایان راستین و نشانه‌های هدایت، گفتگو از هر دو جنبه تطبیقی و تئوریک دین مقدس اسلام است؛ زیرا اهل بیت پیامبر ﷺ، مشعل‌های هدایت و تابلوهای راهنمای مکتب حیات‌بخش اسلام، برای تمام نسل‌های بشری است و همزمان با معرفی اندیشه، تفکر و تشریح احکام دین، آن‌ها را در مرحله تطبیق و عمل، عینیت می‌بخشد...؛ به همین خاطر، راه و رسم آن عزیزان، الهام‌بخش و راه‌گشای عالمان و اندیشمندان خواهان هدایت می‌باشد و چشمه‌ساری است که عطش ایشان را فرو می‌نشاند.

رسول اکرم ﷺ، چه زیبا می‌فرماید:

«إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ؛ كِتَابِ اللَّهِ وَ عِترَتِي أَهْلِ بَيْتِي؛ مَا إِن تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا، لَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا»؛

مانا در چیز گران بها در میان شما به یادگار گذاشتم؛ کتاب خدا و اهل بیتم را؛ مادامی که به آن دو تمسک جویند، هرگز پس از من گمراه نخواهید شد.

بنابراین، آشنایی با راه و رسم ایشان و درک شیوه و روش فقهی و عقیدتی آنان، به معنی شناخت مکتب حیات‌بخش اسلام، با تمام اصالت و خلوص آن می‌باشد. چه این که زندگی این بزرگواران، ادامه طبیعی و دنباله حقیقی زندگی رسول اکرم، حضرت محمد ﷺ است...؛ آن عزیزان از چشمه‌سار گوارای آن حضرت، لال علوم دین و معارف قرآن کریم را نوشیدند و هر پسری از پدر خویش، میراث برد تا زمان به مهدی آل محمد ﷺ رسید؛ آن بزرگواران در هر عصر و زمانی که زیسته‌اند، ارشاد و راهنمایی و استادی فقها و دانشمندان را بر عهده داشته‌اند و محل رجوع عالمان و اندیشمندان، در علوم و معارف مختلف بوده‌اند؛ هر کس تاریخ زندگی آنان را ورق بزند و مرتبه و موقعیت علمی و مبارزاتی ایشان را درک نماید، قادر به کشف این حقیقت خواهد بود و استراتژی و نقش خطیر هر امامی، برای وی روشن خواهد گشت.

با یک نگرش کلی به خط و مشی، شیوه حرکت و معارف مکتب اهل بیت ﷺ، قادر خواهیم بود به نقش یکسان و متکامل ایشان در

مسائل اصولی و مسئولیت‌های خطیری که بر عهده گرفته‌اند، دست یابیم؛ شاید بتوان گفت که شاخص‌ترین آن مسئولیت‌ها، حفظ و حراست دین خدا و نگهداری از خلوص و طهارت آن و جلوگیری از آلائش به اعراض، امیال و انحرافات بوده است؛ چه این که خطر تحریف، بزرگترین خطری است که عقیده، اصول و قهرا جامعه اسلامی را همواره تهدید کرده و می‌کند و مکتب حیات‌بخش اسلام نیز، این قبیل برخوردها را در سطوح مختلف سیاسی، قانون‌گذاری و عقیدتی و فکری، تذکر داده است؛ پیشوایان دین و امامان راستین، در رویارویی با چنین تعرضات و برخوردهایی، همواره پیش‌قدم بوده‌اند و نقش ابتکاری در حمایت از احادیث، شریعت و طهارت و پاکیزگی آن، ایفا کرده‌اند؛ به خاطر اهمیت این ایفای نقش، خدای متعال دوستی و محبت و پیروی از ایشان را بر همگان، واجب دانسته و فرموده است:

﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ بَيْنَ الْقُرْبَىٰ﴾؛^۱

[ای رسول ما!] بگو: [در ازای تبلیغ رسالت] از شما، چشم‌داشت مزد و پاداشی ندارم؛ مگر دوستی و محبت نزدیکانم.

به همین جهت، مؤسسه البلاغ بر روی معرفی اهل بیت علیهم‌السلام، پافشاری می‌کند و برای ارائه پرتو تابناک گوشه‌ای از زندگی زیبا و پسندیده آنان، فرا راه نسل‌های مسلمان، اصرار می‌ورزد؛ با این چشم‌داشت که نسل‌های مسلمان، سیره آن پیشتازان ایمان و عقیده را شناسایی کنند و در راه و روش، به آن عزیزان اقتدا نمایند. نوشته حاضر

با عنوان «امام علی بن موسی الرضا علیه السلام»، یکی از نشریات سلسله اهل بیت علیهم السلام به شمار می‌رود؛ سلسله‌ای که مؤسسه البلاغ، دست به کار نشر آن گردیده است؛ از خدای متعال مسئلت داریم که ما را از پیروان ایشان، رهپویان راهشان و دوستدار پیامبر برگزیده، حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیت علیهم السلام پاکیزه او قرار دهد.

مؤسسه البلاغ

www.ketab.ir

قال رسول الله ﷺ:

«إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ؛ كِتَابَ اللَّهِ وَعِترَتِي أَهْلَ بَيْتِي؛ مَا إِنْ
تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا، لَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا»^۱.

رسول اکرم ﷺ فرمود:

همانا دو چیز گرانبها در میان شما، به یادگار می‌گذارم: کتاب خدا
و اهل بیتم را؛ مادامی که به آن دو تمسک جویند، هرگز گمراه
نخواهید شد.

۱. ارشاد شیخ مفید، ص ۹۶؛ المراجعات سید شرف الدین، ص ۱۹- ۲۲ به نقل از ترمذی، نسائی، ابن حجر، احمد، حاکم نیشابوری و...